

Horváth Dominik

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ közjogi tagozatának tagja

Afganisztán pénzügyi helyzetének alakulása a Tálib hatalomátvételt követően

Afganisztán területére 2001-ben kezdtek bevonulni az amerikai katonák. Ez volt a válasz a 2001. szeptember 11-én elkövetett terrorcselekményekre, amelyek 2750 áldozatot követeltek csak New Yorkban. Ezek kitervelője Osama Bin Laden, az Al-Káida terrorszervezet tagja volt. E szervezet működése leginkább Afganisztán területével kapcsolható össze.¹

Az Amerikai Egyesült Államok hadserege ezután vonult be Afganisztán területére, hogy megakadályozza további terrorcselekmények elkövetését. A nemzetközi közösség Afganisztán megszállását nemzetközi jogi értelemben jogszerűnek fogadta el, annak ellenére, hogy a 9/11-es terrorcselekményeket elkövető Al-Káida magatartását nem lehetett egyértelműen betudni az államnak. A bevonulási folyamat és így a háború még George W. Bush egykori elnök adminisztrációja alatt indult el, és feltehetőleg senki nem gondolta volna, hogy az elkövetkező 20 évben ezt az állapotot tekinthetjük majd általánosnak.²

Donald Trump szintén egykori amerikai elnök ciklusa alatt merült fel először reálisan, hogy az afgán területekről kivonják az amerikai hadsereget.³ 2021. február 29-én Donald Trump Dohában aláírta azt a dokumentumot, amely magában foglalja, hogy az amerikai hadsereg kivonul Afganisztán területéről. A megállapodás tartalmazott abszolút rugalmas feltételeket, valamint titkos záradékokat is, de a kivonulás tényén nem változtattak. A megállapodást az Egyesült Államok képviselői, valamint a tálibok képviselője kötötte. Ez a megállapodás viszont nem tekinthető nemzetközi szerződésnek, hiszen az aláírásakor a tálibok nem minősültek állami szereplőnek. Ez alapvető feltétele annak, hogy nemzetközi szerződésről beszélhessünk.⁴ A tálibok számára fontos feltétel volt, hogy a tárgyalások során ők lehessenek a tárgyalóasztalnál az amerikaiakkal az afgán kormányt alakító szereplők nélkül. A dokumentum az *Agreement for Bringing Peace to Afghanistan* címet viselte, de a köznyelvben legtöbbször

---

¹ Peter L. Bergen: September 11 attacks. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> (2021. 12. 20.)

² Kende Tamás – Nagy Boldizsár – Sonnevend Pál - Valki László: Nemzetközi jog. Wolters Kluwer kiadó, Budapest 2018. 790. o., Peter L. Bergen: September 11 attacks. Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> (2021. 12. 20.)

³ Wagner Péter (szerk.): Miként értékelhetjük a Biden adminisztráció 2021. szeptember 11-re kitűzött afganisztáni kivonulásáról szóló bejelentését? KKI 4:1. 2021/11. sz. 3–7. o.

⁴ Szalai Anikó: Nemzetközi szerződések. Internetes Jogtudományi Enciklopédia. <https://ijoten.hu/szocikk/nemzetkozi-szerzodesek> (2021. 12. 20.)

csak dohai megállapodásként hivatkoznak rá. Releváns tény, hogy ez nem egy békemegállapodás. A zavaros megfogalmazás több konkrétumot is rejt, többek között azt, hogy 2021 május elsejére minden külföldi katonának el kell hagynia az országot. Ennek a folyamatnak a biztonsága érdekében szintén a dokumentumba foglalták, hogy nem támadhatják meg a tálibok a kivonuló katonákat. Ezen kívül a titkos záradéknak a tartalma bizonyos sajtóhírek szerint a következő: egy megállapodás, miszerint az amerikai terrorizmus ellenes erők maradhatnak a továbbiakban is Afganisztánban, egy jegyzék, amely a terrorizmus és a szélsőséges erőszak elutasítását fogalmazza meg, valamint egy további megállapodás arról, hogy mind a két fél ellenőrzi, hogy minden a megállapodásnak megfelelően történjen. A záradék létezését elismerte a Pentagon, viszont a pontos tartalmát még a Biden-adminisztráció sem tárta a nyilvánosság elé.⁵

Négy részből állt a megállapodás. Az amerikai, illetve az Amerikával szövetséges erők biztonságának garanciáit, valamint mechanizmusait tartalmazza a megállapodás első része. A nemzetközi csapatok kivonulásának menetrendjét, illetve az ahhoz kapcsolódó garanciákat tartalmazta a megállapodás második fele. Amerikának csak közvetetten volt befolyása a második két részére a megállapodásnak. A harmadik része a megállapodásnak a kivonulást követő afgánközi párbeszéd kezdetének a határidejét jelzi. A megállapodás negyedik részében az szerepelt, hogy a tűzszünet kérdésköre az ellentétes felek között az afgán frakciók tárgyalásának részét alkotják majd a jövőben.⁶

Ennek az elhatározásnak több indíték is állhatott a háttérben. Az egyik ilyen indító ok többek között a COVID-19 világjárvány, ami gazdaságilag a világ vezető hatalmainak is jelentős anyagi károkat okozott. Ez egy újabb szituáció, amely lehetőséget ad az országoknak arra, hogy leküzdhessék a gazdasági vetélytársaikat.

Jelenleg három nagyhatalom verseng a világ gazdasági vezetőjének járó címért: az USA, aki jelenleg még birtokolja ezt a címet; Oroszország, aki már többször megmérettetett a nagyhatalmak rivalizálása során, viszont eddig még nem sikerült elérnie a célját, pedig az Egyesült Államok mellett az egyik legrégebbi „játékosa” ennek a mezőnynek; és Kína, aki egy viszonylag új, de hatalmas tőkeerővel rendelkező gazdasági hatalomként jelent meg ebben a versenyben.⁷

---

⁵ Wagner Péter: Vesztesek öröksége – A Trump-kormányzat Afganisztán-politikájának értékelése. KKI-Elemzések 2021/12. sz. 9–11. o.

⁶ Wagner: Vesztesek öröksége – A Trump-kormányzat Afganisztán-politikájának értékelése 10–11. o.

⁷ Adam *Angistyn*: Economy of Russia. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Russia/Economy> (2021. 12. 06.),

Ekkor előzheti meg az amerikai gazdaságot a kínai. Világgazdaság <https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2021/12/ekkor-elozheti-meg-az-amerikai-gazdasagot-a-kinai> (2021. 12. 26.), Kicsit csúszik, hogy Kína megelőzze az amerikai gazdaságot. https://hvg.hu/gazdasag/20211226_Kicsit_csuszik_hogy_Kina_megelőzze_az_amerikai_gazdasagot. HVG (2021. 12. 26.), Mikor veszi át Kína a világhatalmat az Egyesült Államoktól? Lehet, hogy soha az életben. Portfolio. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210708/mikor-veszi-at-kina-a-vilaguralmat-az-egyesult-allamoktol-lehet-hogy-soha-az-életben-491416> (2021. 12. 12)

Afganisztánt egyik szuperhatalom sem hagyhatja figyelmen kívül, hiszen hatalmas potenciált rejt magában az ország, illetve presztízs értéket is képvisel azután, hogy már több nagyobb gazdasági háttérrel rendelkező állam is igyekezett az Afganisztánban uralkodó helyzeten változtatni.⁸

Az Egyesült Államok döntésének háttérében tehát a gazdasági helyzet is szerepet játszhatott, hiszen Afganisztán és az ottani háború finanszírozása folyamatos és igen magas költségtételként jelentkezett. A vírushelyzet okozta kiesések, illetve Kínának az ütemes pénzügyi erősödése már elegendő indokként szolgálhatott, hogy az USA maga mögött hagyja az afgán szurdokokat, sivatagokat és globális szinten kezdjen foglalkozni a rivális országok gazdasági helyzetével. Az Afganisztánnal kapcsolatos húsz éven keresztül pénzkiesés felszámolása egy ilyen helyzetben jelentős anyagi forrást jelenthet, amelyet bármely más gazdasági vagy politikai cél elérése érdekében fel lehet használni.⁹

A kivonulás Joe Biden regnáló amerikai elnök elnöksége alatt következett be. Amint elkezdtek megérezni az Afganisztán területén élő tálibok, hogy az amerikai haderő már nem tartja annyira szorosan a kezében az ország irányítását azonnal hatalomra törtek és rövid harcok után átvették az állam feletti ellenőrzést, majd 2021. augusztus 15-én átvették a hatalmat. Ezt sokan az amerikai eszmék bukásaként állítják be, és az USA vetélytársai is ezt igyekeznek kommunikálni.¹⁰ Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az Egyesült Államokon kívül egyszer már Oroszország is kudarcot vallott az Afganisztán feletti ellenőrzés tekintetében.

A kormányt alakító tálibokat a nemzetközi közösség tagjainak jelentős része elutasítja, viszont vannak olyanok, mint például Kína, akik még nem foglaltak határozottan állást a kialakuló helyzet kapcsán. Kína számára nagy lehetőségeket biztosíthat az afgán kormánnyal történő előnyös megállapodás, és kínai oldalról kevésbé zavaró tényező a tálibok által képviselt eszmék alapján történő kormányzás is. A két országnak lenne indoka közeledni egymás irányába, hiszen Kína számára Afganisztán a kedvező földrajzi elhelyezkedése mellett nyersanyagokban, természeti erőforrásokban is gazdag.¹¹ Afganisztán számára pedig Kína nemzetközi elismertséget és nem mellesleg anyagi támogatást és technológiát is biztosíthatna. Előbbi abból a szempontból jelentős, hogy az új afgán (tálib) kormány nem alkotmányos úton alakult meg – ti. a hatalom erőszakos megszerzésével – ilyenkor viszont a nemzetközi közösség tagjai a kormányelismerés intézménye

---

⁸ *Wagner Péter* (szerk.): Milyen lehetőségei vannak a Nyugatnak Afganisztánban a kivonulás után? KKI 4:1 2021/16. sz. 3–5. o., *Wagner Péter* (szerk.): Milyen lehetőségei vannak Afganisztán szomszédainak az amerikai kivonulás után? KKI 4:1 2021/18. sz. 3–8. o.

⁹ *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak a Nyugatnak Afganisztánban a kivonulás után? 3–7. o.

¹⁰ *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak Afganisztán szomszédainak az amerikai kivonulás után? 3–5. o.

¹¹ *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak Afganisztán szomszédainak az amerikai kivonulás után? 3–8. o. *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak a Nyugatnak Afganisztánban a kivonulás után? 3–5. o.

útján fogadhatják el a tálib kormányt Afganisztán valós kormányának.¹²

Az afganisztáni új kormánynak viszont szüksége van a nyugati hatalmakra is, hiszen eddig is a nyugati segélyek biztosították az ország működéséhez szükséges anyagi és egyéb források egy jelentős részét. Az afgán GDP 42,9%-át a nyugati segélyek alkották 2020-ban.¹³ Ennek a tőkének a hiánya az afgán életszínvonal a drasztikus csökkenését eredményezné, amely még nagyobb mértékű elégedetlenséghez vezetne, amelynek az enyhítésére a tálib vezetésnek már végképp nem lenne sem ereje, sem pedig anyagi erőforrása. Éppen ezért szükségük van a nyugattal való jó kapcsolat a megőrzésére is, amelyet viszont csak a nyugat által támasztott feltételrendszer teljesítésének a révén tudnak elérni. Ezért „cserébe” pedig részesülhetnek a segélyekből. A nyugat több feltételt is szabott már a múltban az afgán vezetés irányába, ilyen például az, hogy csökkenteniük kell a korrupciót az országban, valamint az is, hogy a droggal való kereskedést is csökkenteniük kell, továbbá a nőknek egyenlő jogokat kell biztosítaniuk és nem térhetnek vissza a régi női jogokat elnyomó hagyományaik. Ezen kívül fontos és betartandó feltétel a nyugat szemszögéből még az is, hogy az Al-Káida terrrorszervezet ne tudja újra bölcsőjeként használni az országot és terrorcselekményekkel rettegésben tartani a nyugati és más társadalmak életét.¹⁴

Az Egyesült Államok jelenleg nem szívesen avatkozna bele ismét az afgán belpolitikába, így részéről abszolút a békés szándék érzékelhető. Oroszország eddig még nem nyilatkozott a tálib hatalomátvétellel kapcsolatban olyan téren, hogy tudná-e támogatni az új kormány törekvéseit, de Zamir Kabulov köszönetet mondott a táliboknak, hogy tudták gyengíteni USA regionális befolyását.¹⁵

2021 decemberében még nem fogadta el egy állam sem a tálibok által létrehozott új afgán kormányt. Kína kimondta, hogy egyedül ő sem fogja elismerni az új kormányt, legfeljebb akkor, hogyha több állami szereplő is így járna el. Oroszországot, Pakisztánt és Irakot mindenképpen megvárna Kína. Amennyiben ezek az országok is elismernék a tálib kormányt, akkor Kína is így tenne, hiszen számára rengeteg lehetőséget rejt az ország. Az ásványkincseken és a jó földrajzi elhelyezkedésen túl lehetősége lenne az Egyesült Államokat is kiszorítani a régióból. Amerika jelenleg

¹² *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak Afganisztán szomszédainak az amerikai kivonulás után? 4–5. o., *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak a Nyugatnak Afganisztánban a kivonulás után? 3–5. o., Simon *Constable*: Why China Wants To Get In Of Afghanistan's Reconstruction. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/simonconstable/2021/08/28/why-china-wants-to-get-in-on-afghanistans-reconstruction/?sh=195fab5762c3> (2021. 08. 28.), Reid *Standish*: Explainer: What does China want from Afghanistan after the taliban takeover? Gandhara. <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-taliban-china-goals/31420549.html> (2021. 08. 20.)

¹³ *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak a Nyugatnak Afganisztánban a kivonulás után? 7–8. o.

¹⁴ *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak a Nyugatnak Afganisztánban a kivonulás után? 3–8. o.

¹⁵ *Wagner*: Miként értékelhetjük a Biden adminisztráció 2021. szeptember 11-re kitűzött afganisztáni kivonulásáról szóló bejelentését 5–7. o., *Wagner*: Milyen lehetőségei vannak Afganisztán szomszédainak az amerikai kivonulás után? 7–8. o.

a legnagyobb gazdasági vetélytársa Kínának.¹⁶

Az új tálib kormány válaszút elé érkezett. Lehetőségük van elfogadni az eléjük tárt feltételrendszert, amelynek következtében megtudják erősíteni a hatalmukat mind belpolitikai, mind pedig külpolitikai szempontok alapján. Ekkor nemzetközi téren könnyebben el tudnák fogadtatni az új kormány létrejöttét, és mint nemzetközi szereplő új fajta lehetőségek kiaknázásával tudnák fejleszteni az országukat. A másik opció, hogy felrúgják ezeket a felételeket és elesnek az anyagi támogatásoktól. Ennek viszont elengedhetetlen következménye lenne az, hogy külföldi hatalmak ismét beavatkoznának és az ország területe ismét a nagyhatalmak rivalizálásának egyik gócpontját képezné nemcsak gazdaságilag, hanem ismét nemzetközi háborús övezetté alakulna.¹⁷

Elképzelhető lehet egy harmadik opció is. Afganisztán választhatná Kínát és szövetségeseit is. Ebben az esetben a kérdés az lenne, hogy az USA riválisai mennyire tudnák segíteni az afgán kormányt. Tudnának-e akkora támogatást nyújtani az ország számára, hogy a nyugati segélyek kiesése ne legyen az Egyesült Államok számára egy visszatérési lehetőség a jövőben. Az USA gazdasági ellenfelei valószínűleg azon munkálkodnának, hogy minél inkább kiszorítsák a nyugatot ebből a régióból, valamint a világ számára is meg szeretnék mutatni, hogy ők is tudnak segíteni egy államnak és tudják olyan mértékben támogatni, hogy ott jólét uralkodjon. A másik kérdés, hogy ezért cserébe Kína milyen feltételek a betartását várná el. Az elveik sokkal inkább tekinthetők rugalmasnak a tálib felfogást ismerve. Akárhogyan is dönt a jövőben az új tálib vezetés, az valószínűleg kihatással lesz a nagyhatalmi rivalizálásra.

---

¹⁶ Ben Sauk „Recogniton” and the Taliban’s International Legal Status. International Centre for Counter-Terrorism <https://icct.nl/publication/recognition-talibans-international-legal-status/> (2021. 12. 15.), Yew Lun Tian: China will not be the first to recognise Taliban government, scholar says. Reuters <https://www.reuters.com/world/china/china-will-not-be-first-recognise-taliban-government-scholar-says-2021-10-27/> (2021. 10. 30.)

¹⁷ Wagner: Miként értékelhetjük a Biden adminisztráció 2021. szeptember 11-re kitűzött afganisztáni kivonulásáról szóló bejelentését 5–7. o., Kende - Nagy – Sonnevend - Valkó: i. m. 133–137. o.